

was het alleen maar om ervoor te zorgen dat er genoeg werd geproduceerd om de troepen door te kunnen laten vechten: alleen al in januari 1915 vershoten de Britten 162.000 granaten per maand. Met name in deel twee en drie van *The Cambridge History of the First World War* valt veel moois te lezen over de impact van de oorlog op alle terreinen van de samenleving. De voor dit project verzamelde auteurs bieden een helder, erudiet en gedegen analyse van de Eerste Wereldoorlog, gelardeerd met een aantal prachtige fotografische essays. *The Cambridge History of the First World War* hoort thuis op de plank bij eenieder die geïnteresseerd is in het verloop en het effect van de *Mutterkatastrophe*.

Martijn Lak

Universiteit Leiden / De Haagse Hogeschool

Martin Kohlrausch en Helmut Trischler, *Building Europe on Expertise: Innovators, Organizers, Networkers*. (New York: Palgrave Macmillan, 2014) 390 p. ISBN 978-0-230-30805-3.

Dit is het tweede van zes boeken uit de reeks *Making Europe: Technology and Transformations, 1850-2000*, die het sluitstuk vormt van een grootschalig internationaal project waaraan een groep van diverse historici bijdragen heeft geleverd. Het doel van de reeks is om een vernieuwende kijk te bieden op processen van integratie en desintegratie in Europa vanuit een techniekhistorische invalshoek. Binnen dit ruimere plaatje zetten de auteurs van het werk in kwestie, Martin Kohlrausch van de KU Leuven en Helmuth Trischler van het Deutsches Museum, de rol van wetenschappelijke en technologische experts in de verf. De relevantie van dit onderwerp, dat ook in het vierde werk uit de reeks aan bod komt, is na het verschijnen van *Building Europe on Expertise* enkel nog duidelijker geworden: tijdens de dramatische ontknoping van de onderhandelingen over een derde Grieks steunpakket in de vroege zomer van 2015 kwam er felle kritiek op de Europese “technocraten” die de stem van de Griekse kiezer naast zich zouden hebben neergelegd. Tegelijkertijd was er onbegrip over het volharden van de eurogroep in een beleid dat door meerdere Nobelprijswinnaars economie als contraproductief werd bestempeld. De hoofdrolspelers in het boek van Kohlrausch en Trischler zijn echter economen noch Brusselse ambtenaren. Veel meer richten de auteurs zich op een elite van ingenieurs, natuurwetenschappers, architecten en stadsplanners en de netwerken en instellingen waarmee deze experts verbonden waren. Op die manier brengen ze ook “verborgen” vormen van integratie (*hidden integration*, p. 17) onder de aandacht die relatief verwaarloosd zijn in de politieke geschiedschrijving over Europa.

Hoewel de *Making Europe* reeks oorlog niet langer in het middelpunt van de twintigste-eeuwse Europese geschiedenis wenst te plaatsen, betreft een van de meest fascinerende thema's uit het boek de mobilisatie van technowetenschappelijke experts tijdens de wereldoorlogen en de Koude Oorlog. Ook in de tweede helft van de negentiende eeuw, zo tonen Kohlrausch en Trischler aan, was er al een wederzijdse afhankelijkheid tussen ingenieurs en moderniserende staten. Maar in de twintigste eeuw nam dit verbond ongeziene proporties aan en ging het meer dan eens gepaard met een "faustiaanse deal". De auteurs argumenteren overtuigend dat wetenschappers niet louter uit opportunistische overwegingen hun expertise ter beschikking stelden van autoritaire regimes. Frustraties over relatief trage democratische besluitvormingsprocedures en een apolitieke opvatting van de aard van hun eigen werk speelden bijvoorbeeld ook mee. Percepties over de neutraliteit van wetenschap en techniek droegen ook mee bij tot de internationale vraag naar experts die in Nazi-Duitsland hun strepen hadden verdiend, zoals de luchtvaartingenieur Kurt Tank, in de nasleep van Wereldoorlog II: Kohlrausch en Trischler komen tot de frappante conclusie dat de westerse democratieën pas vanaf de jaren 1990 hun pogingen om hun militaire, industriële en wetenschappelijke capaciteiten te versterken door zo'n expert aan te trekken kritischer begonnen te evalueren.

Een andere centraal thema in het boek is de verhouding tussen nationalisme en transnationalisme/ internationalisme. De stelling dat deze fenomenen elkaars tegenpolen niet waren, is op zich niet origineel: een nationalistische concurrentiedrang wordt bijvoorbeeld al lang gezien als een drijfveer voor het "Olympisch" wetenschappelijk internationalisme van de negentiende en vroege twintigste eeuw. Alan Milwards invloedrijke these dat het Europese project het redden van de natiestaat tot doel had, is ook nog steeds actueel.¹ De verdienste van de auteurs ligt veel meer in het genuanceerd duiden van de complexe verhouding tussen lokale, regionale, nationale en transnationale factoren doorheen anderhalve eeuw Europese geschiedenis. In de laatste hoofdstukken van het boek brengen ze bijvoorbeeld op een verhelderende manier in kaart hoe een wisselende dynamiek tussen verschillende niveaus van besluitvorming de geschiedenis van instellingen zoals het CERN en het Europees Ruimteagentschap hebben vormgegeven.

Eenzelfde gevoel voor nuance ontbreekt soms wanneer het in de hieraan voorafgaande delen van de studie over de betekenis en bijzonderheden van Europa gaat. Kohlrausch en Trischler stellen meermaals dat een bepaalde ontwikkeling typisch was voor — of bijzonder uitgesproken was in — Europa zonder een

1 P. Forman, "Scientific Internationalism and the Weimar Physicists," *Isis* 64 (1973): 151-80; G. Somsen, "A History of Universalism," *Minerva* 46 (2008): 361-79; A. Milward et al., *The European Rescue of the Nation-State*, London, 1992.

vergelijking te maken met andere werelddelen (zie bv. pp. 4, 124, 139, 247 en het besluit op p. 311). De diverse invullingen die aan de termen “Europa” en “Europees” gegeven worden, maakt het voor de lezer nog moeilijker om dergelijke claims te kunnen beoordelen: de auteurs beperken zich niet tot een geografische definitie en laten zich afwisselend wel en niet sturen door de voorstellingen van de door hen bestudeerde actoren. In dit opzicht is het uitkijken naar het laatste volume van *Making Europe*, dat een meer globaal perspectief zal innemen.

Wel is het zonder meer een sterke kant van het boek dat ook in West-Europa minder gekende instellingen en plaatsen uitvoerig aan bod komen, zoals de *Poli-technika Warszawska* en Zlin, de Moravische thuisbasis van het *Bata* schoenenimperium. Dankzij de brede, synthetische opzet, de toegankelijke schrijfstijl en de online beschikbare hulpmiddelen (zie www.inventingeurope.eu/education) lijkt het werk uitermate geschikt voor inleidende academische cursussen. Het biedt ook een goede basis om een verdere dialoog aan te gaan met onderzoekers die processen van Europese integratie en fragmentatie hebben onderzocht vanuit het standpunt van politieke en economische elites en daarbij de rol van technowetenschappelijke experts misschien te vaak uit het oog zijn verloren.

Joris Mercelis

Johns Hopkins University

Rob Melchers, *De Beaufort. Geschiedenis van een aanzienlijke familie van 1613 tot 1876*. (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2014) 308 p. ISBN 978-90-8704-430-5.

Deze monografie brengt een prettig geschreven geschiedenis van de ‘aanzienlijke familie’ De Beaufort. Het boek start in 1613 wanneer de jonge Pierre de Beaufort vanuit Sedan naar de Republiek verhuist en eindigt in 1868 wanneer de inmiddels ‘vernederlandste’ Pieter de Beaufort in de adelstand van het Koninkrijk Nederland wordt toegelaten. Over deze 250 jaar volgt de auteur voornamelijk de mannelijke nazaten van dit geslacht, en beschrijft voor iedere generatie steevast de huwelijken en begrafenissen, nakomelingen, het financieel vermogen en eventueel de bestuurlijke taken. Zo komen de cycli van het familieleven mooi uit de verf, terwijl er telkens ook een keurige duiding van de politieke context wordt gegeven. De auteur is jammer genoeg kariger met informatie over religieuze opinies en beleving, en beschrijvingen van de materiële cultuur van dit geslacht (al zijn er wel twee interessante boedelbeschrijvingen in bijlage opgenomen). Aan de basis van dit boek liggen belangrijke bronnen uit het familiearchief, gedeponerd in het Utrechts archief, andere regionale depots, alsook stukken uit het privaat archief